

Posudek na rigorózní práci Mgr. Lukáše Bůžka *Teorie hodnoty a peněz ve Filozofii peněz Georga Simmela*

Nelze po autorovi žádat, aby v práci, kterou předkládá, uvažoval o tématech, jež si přeje oponent a nikoliv autor sám. Oponenta nicméně staví do obtížné situace tím, že píše práci, která je v nejlepším případě na pomezí sociologie a ekonomie a svými exkurzy, ostatně dostatečně rozsáhlými, například o teorii mezního užitku, rámec sociologie daleko překračuje. Jsem dalek vést na počátku 21. století spor o „hranice!“ mezi vědami, prolnutí je téměř totální.

Dříve než přejdu k formulaci své výchozí (i závěrečné) pochybnosti, bych rád zdůvodnil, že práce vykazuje některé (a je jich nemálo) přednosti, které nelze přehlédnout: 1. je založena na solidní znalosti původní (a výjimečně sekundární) literatury; 2. je znamenitě strukturována, přehledně a jasně; 3. je napsána dokonalým a čistým jazykem (až na drobné překlepy, jež nemá smysl hnidopišsky připomínat) a 4. formuluje si téma, které je v naší sociologické literatuře neobvyklé a pokud vím ani ve světové literatuře není systematicky zpracováno (přesněji: Simmelova *Filozofie peněz* se čte jinak než jak ji čte autor).

Východiskem autorovy teze je předpoklad, že Simmel chce svou *Filozofii peněz* „vybudovat patro pod Marxovým historickým materialismem“. Na tomto východisku potom stojí celá „komparatistika“ práce, svědomitá, přesná a přehledná. Podstatnější otázkou ovšem je, zda Simmelovým cílem opravdu bylo budovat „patro pod Marxem“ (aniž bych vstupoval do parapsychologických úvah, co asi tak Simmel chtěl – mohu to pouze odvodit z díla samotného). Někteří autoři, například F. Pohlmann nebo O. Ramstedt ve *Filozofii peněz* nevidí ani tak „spor o Marxe“ či „komplement k Marxovi“ jako spíše pokus o výstavbu systematické sociologie založené na typickém fenoménu modernity (která jej nadto podstatně proměnila), totiž na penězích. O tom by svědčila celá druhá část Simmelovy knihy (ba dokonce třetí část první části – ta přece o penězích uvažuje v kontextech explicitě sociologických). Podtrhuji autorovo právo na volbu tématu – konstatuji pouze, že nejsem ekonom, četl jsem text sice se zájmem, ale s malým porozuměním. Simmel si přece hned na začátku klade otázky po relativismu a relativitě – klíčové (epistemologické, ale i morální) otázky, které jej situují do soudobého „diskurzu“. Ernst Orth dokonce tvrdí, že „*Filozofie peněz* chtěla být více než obecnou teorií kultury (!), chtěla být teorií sociálně historického života. Simmelovi šlo o ‘první filozofii’, o obecnou teorii kategorií, o vědu o principech reality, o novou ontologii. Mohlo tomu tak být proto, že peníze jsou nejvýraznější realitou formy obecného bytí, v souladu s níž věci nacházejí svůj smysl v sobě navzájem, ve vzájemných relacích, které je vlastně tvoří, tvoří jejich bytí a určitost (Sein und Sosein)“.

Je-li tomu tak, pak celá Simmelova namáhavá a trudná práce o penězích sama o sobě je pouze předpokladem toho, co činí „Simmela Simmelem“ – tedy

oné druhé části Filozofie peněz. Tam ale také Simmel navazuje „sám na sebe“, na svou teorii kultury atd. Chybí-li Marxovi něco podstatně, pak je to právě ona „druhá část Simmela“, totiž propojení peněz (s jejich pluralitními funkcemi) s psychosociálními fenomény jako je marnotratnost (viz Simmelův současník Sombart), chtivost, ale i chudoba, askeze, riziko, role peněz jako tvůrce deperzonalizovaných vztahů, ba „kupování žen a cena ženy“...atd. K čemu výčet? Autor tuto linii Simmelovy Filozofie peněz v úvahu nebere a má na to legitimní právo.

Oponent má stejně legitimní právo vyslovit svou nedostatečnou kompetenci k tomu, aby posoudil adekvátnost komparace Simmel – Marx (která se ostatně v posledních časech v literatuře příliš často nepřipomíná, sympatický je ovšem autorův věcný a nezaujatý přístup k Marxovi). Mně se prostě v brilantně napsaném textu jaksi Simmel ztratil (ale ano, jsou tam a priori atd.).

Shrnutí:

Aniž se cítím kompetentní posoudit plně meritum práce z výše uvedených důvodů, pokládám – vzhledem k možnosti srovnání s řadou jiných textů – předkládanou studii za výjimečně dobře napsanou, psanou s odpovědností a zájmem, bohatou literárně i jazykově.

Proto ji jako rigorózní práci rád doporučuji k obhajobě.

Prof. Dr. Miloslav Petrusek

6.3.2010